

7. Васильев А. Жанр как явление художественной культуры // Искусство в системе культуры. – Ленинград, 1987. – С. 167-176.
8. Волькетштейн В. Драматургия. – Москва, 1960.
9. Гегель Г.Ф. Эстетика. – Москва, 1971. – Т.3.
10. Каган М. Морфология искусства. – Москва, 1972.
11. Козаренко О. Феномен української музичної мови. – Львів: НТШ, 2000.
12. Курт Э. Романтическая гармония и её кризис в «Тристане» Р. Вагнера. – Москва, 1975.
13. Литературные манифесты западно-европейских романтиков. – Москва, 1980.
14. Лобанова М. Музыкальный стиль и жанр. История и современность. – Москва, 1990.
15. Петрова А. Реквием как философско-этическая концепция // Вопросы научного атеизма. – Вып. 30. – Москва, 1982. – С.286-294.
16. Проблемы музыкального романтизма. – Л: ЛГИТМиК, 1987.
17. Robertson A. Antonin Dvorkak, – London, 1928.
18. Robertson A. Requiem. Musik mourning of consolation. – Cassel-London, 1967.
19. Скребкова-Филатова М. Некоторые проблемы жанрового анализа в музыке // Вопросы методологии и социологии искусства, – Л: ЛГИТМиК, 1988. – С. 40-52.
20. Шоурек О. Дворжак в письмах и воспоминаниях, – Москва, 1964.

Adelina Yefimenko

**ANTONIN DVORZHAK'S SPIRITUAL COMPOSITIONS IN THE CONTEXT
OF THE IDEA OF A NEW LITURGICAL MUSIC**

The present article examines A.Dvorzhak's liturgical music using his requiem as an example in the context of the romantic idea of the arts synthesis.

Олександра Німилевич

МУЗИЧНО-КРИТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИХАЙЛА ВОЛОШИНА

Стаття висвітлює внесок М.Волошина в музичну культуру Галичини першої половини ХХ ст., зокрема у сферу музичної критики.

Михайло Волошин увійшов до історії українського музичного мистецтва як талановитий диригент, композитор, співак, публіцист. Така різнобічна діяльність була притаманна багатьом відомим представникам мистецьких кіл. Атмосфера становлення української професійної музичної культури в першій половині ХХ ст. спонукала митців до музично-критичної діяльності. Видатні музичні діячі Західної України – Станіслав Людкевич, Василь Барвінський, Нестор Нижанківський, Зиновій Лисько, Борис Кудрик, Василь Витвицький писали музикознавчі розвідки, статті, які розкривали окремі проблеми освіти та виховання національних професійних музичних кадрів, характеризували композиторську творчість, з-під їх пера з'явилося чимало рецензій у пресі на виступи знамих українських виконавців – Любки Колесси, Василя Барвінського, Галини Левицької, Дарії Гординської-Каранович, Романа Савицького, Володимири Божейко, Соломії Крушельницької, Модеста Менцинського, Ореста Руснака та ін.

Досить активно на ниві музичної публіцистики працював і Михайло Волошин. Вагому частку в дослідженні цієї непересічної постаті становлять його статті і рецензії в часописах «Діло», «Наші дні», «Громадський вісник», «Неділя», «Музичний альманах», «Руслан», в німецькій періодиці. Концертна діяльність М.Волошина як диригента і співака фрагментарно висвітлюється в музикознавчих працях С.Людкевича [24; 25], книгах Л.Ханик [37], Л.Мазепи і Т.Мазепи [26], довідко-

вих матеріалах [3; 27; 36], а діяльність у лавах Українського Січового Стрілецтва в працях О.Думіна [19], М.Литвина і К.Науменка [22], О.Боньковської [1].

Мета цієї статті полягає у визначенні важливості внеску М.Волошина в розвиток музичного мистецтва Галичини. Завданнями статті є аналіз творчої спадщини композитора, його громадської діяльності та чималого музично-критичного доробку.

Уродженець бойківського краю Михайло Волошин (народився у 1877 р. в селі Ролів, поблизу Дрогобича) отримав ґрунтовну правничу освіту, закінчив у 1906 р. юридичний факультет Віденського університету, працював адвокатом, був відомим оборонцем у політичних процесах в Галичині у 1930-х рр., був президентом Львівської Адвокатської Палати (1941-1943), президентом Надзірної Ради «Центробанку», президентом Надзірної Ради Народної Торгівлі, членом ЦК УНДО (1925-1939). Розгорнувши яскраву адвокатську кар'єру, М.Волошин завершив також навчання у Вишому музичному інституті ім. М.Лисенка у Львові в класі сольного співу у Галини (Олени) Ясеницької та в класі гармонії у А.Вахнянина, а також був секретарем Музичного інституту ім. М.Лисенка [22].

Диригентський хист митця найяскравіше проявився у його діяльності в хоровому товаристві «Львівський Боян», з яким він активно працював впродовж восьми років. У цей час колектив під керівництвом М.Волошина готував цікаві і складні концертні програми, у яких все частіше звучали твори західноєвропейських композиторів поряд із хоровими композиціями українських авторів. С.Людкевич схвально відгукувався на таку діяльність товариства і його диригента: «Чималу заслугу в цім напрямі положив, поруч інших, талановитий диригент «Бояна» д-р М.Волошин (1906-1913), який переклав текст і вивів на естраді згадані тут ораторії Бруха («Гарна Олена» – О.Н.), Гріга («Олаф Трігвасон» – О.Н.), Генделя («Ізраїль в Єгипті» – О.Н.) (у частинах)» [25, 381]. «Львівський Боян» під орудою М.Волошина плідно працював, даючи велику кількість концертів, щороку організовувались Шевченківські свята, колектив виїжджав з виступами до Кракова, Перемишля, Станіслава, Стрия, Дрогобича, а також до інших міст Західної України та Польщі. На виступ «Львівського Бояна» у концерті пам'яті Т.Шевченка (5 березня 1908 р.), де виконувались твори П.Чайковського, М.Бруха, А.Рубінштейна, Б.Вахнянина, М.Лисенка, у часописі «Діло» з'явилась рецензія, в якій зазначалось: «Бруха «Прекрасна Олена» хор під управою М.Волошина виконав дуже гарно... Кульмінацією концерту було чудове виконання хором «Бояна» кантати Лисенка «Б'ють пороги». Тяжко бути диригентом в наш час, диригентом, який би стояв на висоті завдань мистецтва. М.Волошин зі своєю місією справився вповні. Талановитий, музично грамотний, він зумів підняти товариство на відповідну висоту» [37, 42].

1911 р. відбулися святкування з нагоди 20-ліття існування «Львівського Бояна». Перший концерт, що відбувся 10 травня 1911 р., складався з двох частин. До програми входили твори П.Чайковського, С.Людкевича, Д.Січинського, Е.Гріга, А.Рубінштейна. Згодом колишній член «Львівського Бояна», а потім представник «Перемишльського Бояна» О.Садовський опублікував рецензію на цей виступ у часописі «Діло», де наголошував, що «виконання «Львівським Бояном» Гріга «Олаф Трігвасон» викликало у публіки велике враження. Надзвичайна чистота інтонацій, ясність дикції, гармонійність хору і оркестру – все це велика заслуга праці «Бояна» і його диригента М.Волошина. «Боян» на цей раз може собі гратулювати так совісної праці і так солідного диригента» [37, 46]. Автор із задоволенням стверджує, що українська естрада дочекалась артистичного, високопрофесійного виконання творів європейських композиторів.

За плідну діяльність на ниві хорового мистецтва М.Волошин був нагороджений високою відзнакою Товариства «Боян» – почесним членством поряд із В.Шухевичем, С.Федаком, Н.Вахнянином, Ф.Колесою, Г.Ясеницькою, С.Людкевичем, Й.Домаником [25, 383]. У 1912-1914 рр. М.Волошин був диригентом хору «Бандурист», а в 1921-1925 рр. знову повернувся до «Львівського Бояна».

Михайло Волошин як надзвичайно активна творча особистість був дійсним та винятково дієвим учасником різноманітних товариств, зокрема, від 1903 р. – член та заступник голови Союзу співацьких і музичних товариств, яке з часом (1907 р.) було перейменовано на Музичне Товариство ім. М.Лисенка, СУПРОМу, Товариства драматичного ім. І.Котляревського (соліст), оперної студії при «Львівському Бояні» (художній керівник і соліст) та ін. [27, 389].

Сольна кар'єра М.Волошина (ліричний тенор) розпочалась у 1902-1903 рр. в театрі «Українська бесіда», де він виконував партії в операх «Катерина» М.Аркаса, «Запорожець за Дунаєм» С.Гулака-Артемовського.

У 1903 р. М.Волошин брав участь у ювілейному концерті М.Лисенка у Львові та 25 червня 1904 р. в Чернівцях, де відбувся великий концерт «Буковинського Бояна» під керівництвом М.Лисенка. У серпні та вересні 1906 р. 16 хористів «Львівського Бояна» об'їздили з концертами східну Галичину та Буковину, знайомлячи слухачів з новими творами галицьких композиторів. Виступи відбувались в Тернополі, Підволочиську, Збаражі, Скалі, Бурштині, Косові, Снятині, Чернівцях, Заліщиках, Чорткові, Золочеві, Львові. З цілою групою хористів концертували і солісти: піаніст Т.Шухевич, скрипаль О.Садовський, соліст-тенор М.Волошин, які збагачували програми інструментальними та вокальними творами західноєвропейських і українських композиторів.

У рецензії на концерт, влаштований товариством «Бандурист» на честь Т.Шевченка у 1922 р., С.Людкевич, даючи схвальну оцінку майстерності хору, диригента Р.Орленка-Прокоповича, яскраво охарактеризував і виступ соліста Михайла Волошина: «На вулиці» Ф.Колесси – один з найскладніших наших давніх мужеських хорів, був виведений старанно, зробив своє враження та мусів бути повторений. До ефекту твору причинилося в значній мірі мале тенорове соло на тлі хору, незвичайно гарно і інтелігентно виконане п. д-ром Волошином, якого голос ще нічого не втратив із краси й свіжості» [25, 469].

Як композитор Михайло Волошин відомий низкою хорових і сольних вокальних творів. Його солоспів до віршів Т.Шевченка «Ой гляну я, подивлюся» [17] з супроводом фортепіано був нагороджений другою премією на конкурсі «Львівського Бояна» у 1903 р. та отримав схвальний відгук С.Людкевича у його праці «Вокальна музика на тексти поезій Кобзаря» [24, 268]. Твір часто виконувався у концертних програмах, присвячених пам'яті великого поета, а також входив до репертуару видатного українського співака М.Менцинського, про що стверджував і С.Людкевич: «З галицьких композиторів він (М.Менцинський – О.Н.) (трохи пізніше) взяв у програму деякі солоспіви Січинського (особливо «Finale» та «Із сліз моїх») і декілька інших (наприклад, мого «Черемоша», М.Волошина «Ой гляну я, подивлюся» й ін.) [24, 423].

Ще один вокальний твір композитора «Засни» для сопрано в супроводі фортепіано прозвучав у травні 1905 р. в програмі етнографічного концерту, влаштованого «Львівським Бояном», у виконанні співачки Г.Крушельницької [37, 39].

Хорова композиція «Чого мені тяжко» М.Волошина до віршів Т.Шевченка була написана в 1909 р. для чоловічого хору, а вже в 1911 р., автор зробив аранжування і для мішаного хору. Видання цього твору для мішаного хору вперше з'явилося у 1911 р. в збірнику «Кобзар», присвяченому 50-літтю від дня смерті Т.Шевченка у Львові. Згодом, у 1922 р. відомий диригент, композитор, нотвидавець, священник Євген Турула опублікував його в збірнику «Музика до Кобзаря». Твір «Чого мені тяжко» для чоловічого хору вийшов друком у Підручному видавництві хору «Бандурист» в 1922 р. [16]. З цього часу твори М.Волошина не перевидавались. Композитор використав тут різноманітну хорову фактуру: унісонне й акордове звучання, соло, спів *motomando*. Твір неодноразово виконувався в програмі Шевченківських вечорів, був у репертуарі багатьох хорових колективів Галичини.

Музична публіцистика М.Волошина представлена рецензіями, що з'являлися в різних виданнях: «Діло», «Руслан», «Громадський вісник», «Нова Буковина», «Kölnische Theater Rundschau», «Deutsch Volksblatt; великі статті про «Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка у Львові» («Альманах музичний», 1904), «Львівський Боян» («Ілюстрований музичний календар»), творчість Густава Малера («Неділя») та його VIII симфонію («Діло»), а також про постать Модеста Менцинського у світлі німецької музичної критики («Неділя») та багато інших.

Одна з перших рецензій М.Волошина в часописі «Діло» з'явилася в 1901 р. – це відгук на вечорниці в пам'ять 40-х роковин смерті Т.Шевченка, які були проведені силами академічної (руської) гімназії у Львові 12 березня цього ж року. Написана рецензія на належному фаховому рівні, хоч пропонувалася для найширшого кола читачів. Із публікації довідуємось, що концертним виступам передувала доповідь учня Тершаковця на тему: «Які впливи слідно в «Тополі» Шевченка?», але

М.Волошин зазначає, що така проблематика більш підходить для наукових розвідок, а на святковому вечорі учням гімназії хотілось би почути щось, що б запалювало їх серця вогнем ідей поета. Після прочитання «Богданової могили» відбувся величавий концерт: «Вечір сей розстелив перед нами багатий овоч тяжкої, невпинної, але тихої праці правдивого естетика на полі музики і широкого приятеля молоді Вп. проф. Вітошинського. Його то заслуга, що як хор, так і оркестр в академії тепер дуже високо стоять» [6, 3]. Автор рецензії подає повну концертну програму, яку склали: Концерт ХХІІІ Д.Бортнянського в супроводі фісгармонії, дует К.Вільбоа «Моряки» у виконанні О.Гуньовського та Т.Кудрика, «Гамалія» І.Біликовського за присутності в залі автора, якого тепло вітали слухачі, а також «В'язанка народних пісень» молодого композитора Познанського. Досконалим виконанням відзначився акомпанемент Т.Шухевича, учня V класу, в майбутньому відомого львівського піаніста, учня В.Курца. На завершення відгуку М.Волошин висловив впевненість, що, «як лишень сама академічна гімназія пустить в світ своїх соловейків, то «наша дума, наша пісня не вмере, не загине» [6].

Ще одна рецензія на Шевченківське свято в академічній гімназії у Львові з'явилася в часописі «Діло» в 1904 р. [7]. М.Волошин схвально наголошує на багатій та добірній концертній програмі вечора, адже хор під управою проф. Я.Вітошинського виконував твори Д.Січинського «Лічу в неволі», М.Лисенка «На пам'ять Котляревському», Ф.Колесси «Ой умер старий батько», А.Вахнянина «Молоді сни», Л.Бетховена «Піснь вечірня», Абта «Добраніч», «Дума» і арія Максима з опери «Купало» А.Вахнянина. Прозвучало також тріо В.Гурліта у складі Слезюк (скрипка), Бережницький (віолончель), Шухевич (фортепіано), а оркестр виконав «Танець Анітри» Е.Гріга під управою диригента Домбчевського.

Такі звіти столітньої давності дають змогу нам досягнути освітній рівень учнів гімназії та захоплюватись таким багатим і складним репертуаром хорів та оркестру, адже сьогодні далеко не кожна гімназія в Україні може похвалитися таким рівнем музичного виховання і наявністю великих високомистецьких колективів.

Перу М.Волошина належить декілька рецензій на оперні та опереткові постановки у Львові («Трістан та Ізольда» [11], «Наталка Полтавка» [10], «Роксоляна» [15], «Троянда Стамбула» [17]). Високу оцінку рецензента отримала прем'єра історичної опери Д.Січинського «Роксоляна», поставлена українським театром, але насамперед автор досить критично торкається питання залу, в якому відбувалась вистава. Приміщення було зовсім не пристосоване для такої великої постановки, публіка розміщена біля оркестру, сцена маленька. М.Волошин з подивом та похвалою пише про добру працю акторів в таких умовах, їх щирий порив «у напрямі підтримки і культивування штуки» [15, 1]. Автор зазначає, що капельмейстер театру п.Коссак знаменито допрацював незакінчені частини оркестрової партитури, а також вдається до порівняння деяких мелодичних особливостей опери із музичною мовою Д.Січинського в інших його творах, зокрема використання висхідних кварт і м.б в мелодичних зворотах, що зустрічаються в «Роксоляні» та в солоспівах «Даремне, пісне», «Скільки дум переснилось», «Як почувеш вночі», «І не питай мене», а також застосування маркатних синкоп у вісімкових тріолях, що передає журбу, смуток.

Стисло і лаконічно М.Волошин зумів розкрити усі позитивні риси співачки Філомени Лопатинської – виконавиці головної ролі: «...костюм, голос і інтерпретація – все на своєму місці, відповідне і стилеве. Артистка опанувала партію голосово вповні, трактувала її відповідно до моментів акції влучно, майстерно» [13, 2]. Виконання інших партій Коссаком, Петровичевою, Маслоком, Балевичем було на належному рівні, хори були добре зіспівані. Як зазначає рецензент, прем'єра була вдалою, але повернула до пекучої на той час необхідності будівництва українського залу, для проведення зборів, концертів та вистав театральних, і основною причиною відсутності належних умов називає незавидні політичні відносини, моральну і матеріальну неволю українців.

У рецензії, опублікованій у 1923 р., на постановку оперети Л.Фаля «Троянда Стамбула» [15] в українському перекладі Ю.Шкрумеляка та О.Стадника на сцені вже українського театру у Львові М.Волошин стверджує що композитор Л.Фаль зазнав уже слави одного з кращих композиторів оперет. Постановка О.Стадника заслуговує на похвалу. Автор відзначає гармонійну цілість голосового і пам'ятевого опанування партій, авторського жесту, костюмів у виконавців головних ролей –

С.Стадникової, О.Голіцинської, М.Крушельницького та Л.Красопера. З великим захопленням М.Волошин пише про працю диригента Я.Барнича, а також про те, що поряд із професійними виконавцями в оркестрі беруть участь учні Вишого музичного інституту ім. М.Лисенка, шліфуючи таким чином свою майстерність.

У своїх дописах М.Волошин часто висвітлював та аналізував виступи учнів Вишого музичного інституту ім. М.Лисенка, хору «Бандурист», хору учнів Академічної гімназії у Львові, музичного гуртка «Академічна громада», співачки М.Сіак. Особливо багато рецензій та статей автор присвятив видатному співакові М.Менцинському. У статті «Модест Менцинський» в світлі німецької музичної критики» М.Волошин подає огляд сучасних йому умов розвитку української культури, наголошує на відсутності української сцени та зауважує, що найбільшою підтримкою для визначних представників українського культурного напрямку є доброзичлива, мудра, справедлива і поважна критика. Він подає класичні приклади нездорової критики, що проглядалась у деяких артистичних замітках польських музикантів. Відсутність українського театру змушувала наших зірок в Галичині виступати на польській сцені, і польські критики, характеризуючи виступи українських артистів за межами Галичини, писали: «naši artyści za granicą». Автор зазначає, що через свою національну гордість ласку польської критики втрачали і С.Крушельницька, і М.Менцинський, «але ми читаємо також критику німецького музичного світа про того самого артиста, критику, що може бути взірцем широти, справедливості і фахового розуміння» [12, 2]. Німецьке видання «Kölnische Theater Rundschau» окремий випуск присвятило виключно співакові М.Менцинському.

У рецензії «Похвала німецької преси» М.Волошин аналізував відгуки німецьких видань «Wisbadener Tagblatt», «Intelligenz Blatt», «Frankfurter Journal», «Nassaner Bote», які писали, що своїм виступом співак затьмарив славу всіх тенорів, які виступали у Кельнській опері, а лондонська газета «The World» відзначала, що Менцинський своїм феноменальним драматичним речитативом вносить промені сонця в душі північних богів у циклі драм Р.Вагнера «Перстень Нібелунга». Він показує цих легендарних героїв так, що вони стають більш земними, людяними і тим самим ближчими для нас [30, 188]. М.Волошин зазначає, що «чим вище Менцинський піднімався на вершини мистецтва, тим більше зростала в нього, як і в Мишуги та Крушельницької, любов до рідного народу, з якого він вийшов і якому завдячував своїм талантом. Усюди він підкреслював своє походження і гідно ніс прапор рідного народу» [30, 189]. Кілька дописів («Модест Менцинський тенор Кельнської опери» в часописі «Діло», «Модест Менцинський залишається» в журналі «Kölnische Theater Rundschau») розповідають про успіхи співака на сцені Кельнської опери. У 1914 р. у виданнях «Deutsch Volksblatt» (Відень) та «Діло» з'явилися відгуки М.Волошина на гастролі Менцинського в Австрії, де він виступав у операх Вагнера, а його «голос відзначається чистотою, силою і такими красотами, що роблять його надзвичайно інтересним та приковують увагу слухача» [30, 190]. Із рецензії довідуємось, що співак виступав у Відні серед незвичайно тяжких умов, «якими славиться віденська сцена, обмотана сіткою закулісних інтриг» на основі антагонізму між директором та публікою і пресою. Під час виступів співак, що виконував роль карлика «Міме» в «Зігфріді», спеціально перетягав такти, а капельмейстер робив величезне фортісімо в оркестрі, щоб перекрити голос співака, але преса засудила таку нетактовну поведінку капельмейстера та належно оцінила прекрасний виступ М.Менцинського. У рецензії «М.Менцинський в Стрию», вміщеній у часописі «Діло» [14], М.Волошин описує, як «ураганом оплесків, сильніших від громів, і густим дощем квітів» зустрічали стріяни великого артиста.

З більших розвідок М.Волошина назвемо статті про «Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка у Львові» [6], хоровий колектив «Львівський Боян» [7], а також про творчість Г.Малера [10; 11]. У статті «Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка у Львові» автор розкриває історію виникнення інституту, подає опис приміщень, звіт роботи навчального закладу за перший навчальний рік. Довідуємось також і про учительський склад ВМІ – директор і 6 кваліфікованих професорів: А.Вахнянин – директор, учитель теорії музики; Ян Галь – учитель композиції, Марія Криницька (консерватористка віденська) – учитель гри на фортепіано; Олена Ясеницька (консерватористка віденська) – учитель сольового співу і фортепіано; Дарія Шухевич (консерватористка львівська, учениця проф. В.Курца) – учитель гри на фортепіано; Олена Прокошевна – професійна вчителька гри на

фортепіано, яка організувала і власну музичну школу; Отто Тейтш – учитель гри на скрипці. Автор допису подає точний список елевів (учнів – О.Н.) за записами на той чи інший спеціальний курс та загальну кількість учнів – 62.

Наступна розвідка М.Волошина про «Львівський Боян» дає нам уяву про діяльність хорового товариства, зміст концертних програм, за роками вказується керівний склад колективу. Автор подає порівняльну характеристику концертних виступів, програм, праці диригентів.

Цікавими є дві статті «Густав Малер і його VIII симфонія» [10] та «Густав Малер» [11]. У фейлетонах часопису «Діло» від 29 і 30 вересня 1910 р. М.Волошин ділиться враженнями від прослуханої VIII симфонії Г.Малера і дає коротку його характеристику як композитора та диригента. У статті «Густав Малер і його VIII симфонія» в часописі «Неділя» викладає своє захоплення диригентом і композитором, що підсилюється особистим знайомством М.Волошина з Г.Малером та його участю в концертах під проводом видатного диригента. М.Волошин пише, що «про Малера можна говорити як про прототип такого діригента, який є паном і то необмеженим паном музичної ситуації, який опанувавши до найменших подробиць твір музичний, здвигає з нагромадженого компоністом матеріалу суцільну статтю твору, що у мертво тіло композиції вливає душу і дуже часто, передусім при прем'єрах, рішає майже про судьбу і будучину твору компоніста» [11, 6]. Автор статті вважає, що хоч Г.Малер не є українським композитором, все ж своєю диригентською майстерністю, композиторською творчістю спонукає його до написання статті, щоб ознайомити якнайширші кола шанувальників музичного мистецтва зі спадщиною «геніальної» людини.

Рецензії, огляди та статті М.Волошина й інших музичних діячів у тогочасній пресі (1901-1924рр.) складають багате джерело для вивчення музично-концертного, театального життя Галичини. Безперечно, творчість М.Волошина, особливо його музично-критична спадщина, відіграла важливу роль в розвитку, популяризації та піднесенні фахового рівня музичного мистецтва Галичини першої половини ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боньковська О. Львівський театр товариства «Українська Бесіда». 1915-1924. – Львів: Літопис, 2003.
2. Витвицький В. Михайло Гайворонський. Життя і творчість. – Львів, 2001.
3. Волошин Михайло // Енциклопедія українознавства (Перевидання). – К.: Глобус, 1993. – Т. 1. – С. 315.
4. Волошин М. Вечорниці в пам'ять 40-х роковин смерті Шевченка // Діло. – 1901. – Ч. 47. – С. 3.
5. Волошин М. Шевченкове свято в руській гімназії у Львові // Діло. – 1904. – Ч. 59. – С. 3.
6. Волошин М. Вищий музичний інститут у Львові // Альманах музичний. – 1904. – С. 102-104.
7. Волошин М. Львівський Боян // Ілюстрований музичний календар. – 1904. – С. 103-111.
8. Волошин М. «Наталка Полтавка» серед наших робітників // Діло. – 1908. – Ч. 260.
9. Волошин М. Трістан і Ізольда // Діло. – 1910. – Ч. 95.
10. Волошин М. Густав Малер і його VIII симфонія // Діло. – 1910. – Ч. 216, 217.
11. Волошин М. Густав Малер // Неділя. – 1911. – Ч. 22. – С. 4-6.
12. Волошин М. Модест Менцинський у світлі німецької музичної критики // Неділя. – 1911. – Ч. 47. – С. 1-3.
13. Волошин М. Роксоляна // Діло. – 1912. – Ч. 37. – С. 1-2.
14. Волошин М. Модест Менцинський в Стрию // Діло. – 1912. – Ч. 134.
15. Волошин М. Троянда Стамбула // Громадський вісник. – 1923. – Ч. 30. – С. 5.
16. Волошин М. Чого мені тяжко. – Львів: Підручне видавництво «Бандуриста», 1922.
17. Волошин М. Ой гляну я, подивлюся. – Автограф // Рукописний відділ ЛНБ ім. В.Стефаника, конс. 24/1 п. 13.
18. Домбчевська І. Захист Українських Січових Стрільців у Львові // Франкова криниця. – 1993. – № 42.
19. Думін О. Історія легіону Українських Січових Стрільців. 1914-1918 // Дзвін. – 1991. – №№ 9-12; 1992. – №№ 1-8; 1993. – №№ 9-12.

20. Історія української музики. – К., 1990. – Т. 3. – С. 298, 333, 363.
21. Касперт А. Шевченко і музика. – К., 1964. – №№ 53, 54, 287, 528. – С. 17, 33, 49, 51.
22. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. – Львів: Каменяр, 1991.
23. Луців Л. За волю України // Альманах Українського Народного Союзу. – Джерзі Ситі-Нью Йорк: Свобода, 1975. – С. 35-46.
24. Людкевич С. Дослідження. Статті. Рецензії. Виступи / Упорядкування З.Штундер. – Львів: Дивосвіт, 1999. – Т.1.
25. Людкевич С. Дослідження. Статті. Рецензії. Виступи / Упорядкування З.Штундер. – Львів: Дивосвіт, 2000. – Т.2.
26. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові. У двох томах: Том 1. – Львів: СПОЛОМ, 2003.
27. Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) // Записки НТШ. – Том. ССXXXVI: Праці музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – С. 389-390.
28. Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) // Записки НТШ. – Том. ССXXXII: Праці музикознавчої комісії. – Львів, 1996. – С. 554-555.
29. Мінчак М. Українські Січові Стрільці Дрогобиччини // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Нью Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1973. – Т. 1. – С. 85-90.
30. Модест Менцинський: Спогади. Матеріали. Листування / Автор-упорядник М.Головащенко. – К.: Рада, 1995.
31. Мороз В. Україна в ХХ ст. – Тернопіль, 1992. – С. 77.
32. Пастух Р. Дрогобич у прізвищах, датах, подіях і фактах. – Дрогобич: Коло, 2002.
33. Подуфалий В. «І Великдень прийде ще до нас» // Україна. – 1990. – №43. – С. 10-11.
34. Салига Т. Курилася доріженька // Україна. – 1990. – № 6. – С. 6-9.
35. Сов'як П. Трагедія роду Коссаків // Франкова криниця. – 1992. – №18.
36. Sonevuts'kyi I., Palidvor-Sonevits'ka I. Dictionary of Ukrainian composers. – L'viv, 1997. – P. 307.
37. Ханік Л. Історія хорового товариства «Боян». – Львів, 1999.
38. Хроніка // Наші дні. – 1943. – Ч. 8. – С. 15.

Olexandra Nimylovytch

THE MUSICAL-CRITIC LEGACY BY MYKHAILO VOLOSHYN

In this article M.Voloshyn's contribution to the Halychyna's music culture of the first part of XX century is uncovered. This paper also features important stages of the creative activity by M.Voloshyn as a music critic.

Оксана Басса

НОВОВІДНАЙДЕНИЙ СОЛОСПІВ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА

Вперше в науковий обіг вводиться нововіднайдений солоспів С.Людкевича «Засумуй, трембіто» на слова Р.Купчинського. На матеріалі перлини української романсової лірики досліджуються риси стилю та особливості камерно-вокальної творчості С.Людкевича.

Творчість С.Людкевича, на відміну від багатьох галицьких композиторів, його сучасників, імена яких на довгий час були вилучені з історії національної культури (Н.Нижанківського, А.Рудницького, Р.Савицького, З.Лиська та ін.), дістала досить ґрунтовне вивчення у працях багатьох музикознавців.

Дослідженням камерно-вокальної творчості С.Людкевича займався Я.Якуб'як, зосереджуючи